

Ks. Wiesław Lechowicz

Wydział Teologiczny PAT, Tarnów

STAŁA FORMACJA KAPŁANÓW W UCHWAŁACH IV SYNODU DIECEZJI TARNOWSKIEJ

Znaczna część działalności dydaktycznej i naukowej Księdza Profesora Jana Dudziaka przypada na czas pasterzowania w diecezji tarnowskiej Arcybiskupa Jerzego Ablewicza. Z pewnością ukoronowaniem pasterskiej troski Biskupa o diecezję i jednocześnie drogowskazem dla pracy duszpasterskiej na przyszłość był IV Synod diecezji tarnowskiej, który odbył się w latach 1982 – 1986. Między innymi ten właśnie zorganizowany i przeprowadzony Synod dał Księdzu Prałatowi Dudziakowi podstawę do nazwania okresu pasterzowania Arcybiskupa Ablewicza „przełomowym ćwierćwieczem w Kościele tarnowskim”.¹

W niniejszym opracowaniu podejmiemy jeden z fundamentalnych tematów duszpasterskich, który był przedmiotem zainteresowania i analizy podczas wspomnianego Synodu. Chodzi mianowicie o stałą formację kapłanów. Dokonamy analizy interesującego nas tematu pod kątem czysto prawnym – kanonicznym.

Taki punkt widzenia sprawia, że od razu zauważamy zbieżność czasową między wydaniem nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego* (1983 r.) i przebiegiem IV Synodu diecezji tarnowskiej. Okoliczność ta miała istotny wpływ na kształt i treść uchwał synodalnych, także odnośnie do stałej formacji duchowieństwa.

Kodeks Prawa Kanonicznego domagał się przyjęcia i dostosowania zawartych w nim ogólnych norm do konkretnej sytuacji – warunków i potrzeb każdego Kościoła partykularnego. Do takiej właśnie recepcji prawa powszechnego w diecezji tarnowskiej doszło podczas IV Synodu.

Recepcji tej sprzyjała i ta okoliczność, iż obrady synodalne miały miejsce wnet po ogłoszeniu nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Rozpoczynając IV Synod diecezji tarnowskiej, bp Jerzy Ablewicz podkreślał – „Nasz Synod diecezjalny rozpoczyna się w szczęśliwych okolicznościach. Te szczęśliwe

---

¹ J. D u d z i a k, *Przełomowe ćwierćwiecze posługiwania Bpa Jerzego Ablewicza w Kościele Tarnowskim*, Tarnowskie Studia Teologiczne 10, cz. 2 (1987), s. 5 – 68.

okoliczności stwarza fakt ogłoszenia przez Ojca Świętego w dniu 25 stycznia nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, na który czekaliśmy z utęsknieniem tyle lat. Dzięki temu mamy przed naszymi oczami posoborowy prawny obraz Kościoła Powszechnego, według którego powinniśmy kształtować nasze prawo diecezjalne. Mówiąc prościej wiemy, czego się trzymać”².

Potwierdzeniem słów Prawodawcy synodalnego i jego zamierzeń stało się także hasło IV Synodu diecezji tarnowskiej, zaczerpnięte z doktryny soborowej: „Na obraz Kościoła Powszechnego” – *ad imaginem Ecclesiae universalis*.³

Ponieważ celem synodów diecezjalnych jest, zgodnie z kanonem 460 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, ożywienie ducha apostołskiego w diecezji, przyłgnięcie do zbawczej nauki głoszonej przez Chrystusa i Kościół oraz pobudzenie wiernych do naśladowania Chrystusa, dlatego też i tematyka formacji duchowieństwa musiała w statutach IV Synodu znaleźć właściwe miejsce.⁴ Wyrazem wagi, jaką przywiązywano do formacji kapłańskiej było między innymi ustanowienie Podkomisji do formacji intelektualnej, Podkomisji dla formacji duchowej i Podkomisji duszpasterskiego urzędu. Podkomisje te wchodziły w skład Komisji ds. Duchowieństwa Diecezjalnego.⁵ Wśród wielu zadań tych Podkomisji było przygotowanie i redagowanie schematów tekstów synodalnych związanych z kapłańską formacją. Chodziło o to, by tekst deklaracji i dekretów synodalnych służył nie tylko „jako przewodnik duszpasterski w diecezji”,⁶ ale i jako przewodnik w formacji samych duszpasterzy.

Statuty synodalne traktujące o obowiązkach kapłanów w ramach ich formacji znalazły się w rozdziale II (*Duchowieństwo diecezjalne*) księgi III (*Wspólnota i posługiwanie*). Ich treść podyktowana była troską, by zrealizować jeden z głównych celów Synodu, jakim było „wypracowanie takiego modelu kapłana tarnowskiego, który by pozwalał Chrystusowi, aby On niepodzielnie władał jego życiem”⁷.

² J. A b l e w i c z, *Przemówienie Biskupa Jerzego Ablewicza na rozpoczęcie I Zwyczajnej Sesji Plenarnej IV Synodu Diecezji Tarnowskiej w Bazylice Katedralnej w Tarnowie – 14 czerwca 1983 r.*, w: *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, dz. cyt., s. 12.

³ KK, n. 23; J. A b l e w i c z, *List Biskupa Tarnowskiego*, art. cyt., s. 10.

⁴ O konieczności uwzględnienia tematu formacji kapłańskiej w uchwałach synodalnych wspomina między innymi Instrukcja Kongregacji ds. Biskupów i Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów na temat odbywania synodów diecezjalnych. Kongregacja ds. Biskupów, Kongregacja ds. Ewangelizacji Narodów, *De synodis diocesanis agendis instructio*, AAS, 89 (1997), s. 706 – 727.

⁵ *Komisje i Podkomisje IV Synodu Diecezji Tarnowskiej*, Currenda, 9 – 12 (1982), s. 345.

⁶ T. R o z k r u t, *Nowa Instrukcja o synodach diecezjalnych*, Prawo Kanoniczne, 1 – 2 (1999), s.153.

⁷ J. A b l e w i c z, *Przemówienie Biskupa Jerzego Ablewicza na rozpoczęcie V Zwyczajnej Sesji Plenarnej IV Synodu Diecezji Tarnowskiej w Bazylice Katedralnej w Tarnowie*, w: *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, dz. cyt., s. 31.

Zalecenia synodalne odnoszące się do stałej formacji kapłanów, podobnie jak w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* i w innych dokumentach Kościoła, można umieścić na trzech płaszczyznach: duchowej, intelektualnej i duszpasterskiej.

I. DAŻENIE DO ŚWIĘTOŚCI

Na pierwszym miejscu Prawodawca diecezjalny wymienia obowiązki duchownych, związane z podstawowym chrześcijańskim powołaniem – powołaniem do świętości. Powołanie to w przypadku każdego kapłana nabiera jeszcze większej motywacji z faktu działania „w osobie Chrystusa”⁸. To właśnie bytowe zjednoczenie z Chrystusem, zapoczątkowane w chwili przyjęcia święceń kapłańskich, stanowi dla kapłana najgłębszą motywację do pacy nad sobą – do formacji duchowej.

Z tej świadomości zrodziły się konkretne zalecenia Synodu, adresowane do kapłanów diecezji tarnowskiej. Nawiązują one jednocześnie do wypracowanych już w historii Kościoła licznych form ascezy kapłańskiej, jak i do swoistego stylu świętości kapłańskiej, wytworzonego na przestrzeni 200 lat istnienia Kościoła tarnowskiego.⁹

Wśród tradycyjnych form dążenia do świętości Synod wymienia: godne i pobożne sprawowanie Eucharystycznej Ofiary, pilne odmawianie brewiarza, praktykowanie rozmyślenia, nawiedzenie Najświętszego Sakramentu, lekturę Pisma Świętego i dzieł ascetycznych, odmawianie modlitwy różańcowej i przeprowadzanie rachunku sumienia. Wszystkie te praktyki winny być dla każdego kapłana „*ośrodkiem życia duchowego i źródłem uświęcenia na co dzień*”.¹⁰

Prawodawca synodalny wskazuje ponadto, powołując się na tradycję Kościoła Powszechnego i tarnowskiego, na konieczność praktykowania pobożności maryjnej. Jest ona bowiem „zasadniczą cechą duchowości kapłańskiej i warunkiem wytrwania w powołaniu”¹¹. Dlatego zaleca duchownym codzienną modlitwę do Matki Najświętszej.

---

⁸ IV SDT, stat. 385 § 2, s. 189. „Mocą otrzymanych święceń kapłan działa «w osobie Chrystusa». Nie wystarczy nawet powiedzieć, że kapłan działa «w imieniu Chrystusa». To byłoby za mało. Chrystus bowiem wciela się w kapłana w sposób mistyczny. (...) Przez święcenia kapłańskie dokonuje się w kapłanie niewidzialna ontologiczna przemiana, która czyni zeń «drugiego Chrystusa» (*Alter Christus*)”. J. A b l e w i c z, *Przemówienie Biskupa Jerzego Ablewicza na rozpoczęcie V Zwyczajnej Sesji Plenarnej*, art. cyt., s. 30.

⁹ IV SDT, stat. 386, s. 189.

¹⁰ Tamże, stat. 387, s. 189.

¹¹ Tamże, stat. 388, s. 189.

Kolejnym środkiem prowadzącym do świętości, proponowanym przez IV Synod diecezji tarnowskiej, jest przystępowanie do sakramentu pokuty „w miarę możliwości co dwa tygodnie i u jednego spowiednika”¹². Aby ułatwić tę praktykę, Prawodawca zwraca uwagę na potrzebę ustanowienia stałych spowiedników dla kapłanów, głównie w większych ośrodkach diecezji.¹³ Kapłani powinni mieć możliwość przystąpienia do spowiedzi świętej, jak zaznacza jedna z dołączonych do statutów synodalnych Instrukcja, między innymi w ramach kongregacji dekanalnych.¹⁴

Świętości kapłańskiej służy też uczestniczenie w dniach skupienia i w rekolekcjach. Synod stanowi, iż każdy kapłan ma obowiązek brania udziału we wspólnych okresowych dniach skupienia.¹⁵ Zachęca ponadto duchownych „do indywidualnego praktykowania comiesięcznego skupienia połączonego z modlitwą o śmierć szczęśliwą”¹⁶.

Synod nakłada również na duchownych obowiązek odprawienia co roku rekolekcji zamkniętych przez co najmniej pełne trzy dni.¹⁷

Wśród miejsc odpowiednich do indywidualnego przeżycia dnia skupienia bądź rekolekcji Prawodawca synodalny wymienia domy zakonne instytutów świeckich.¹⁸

Oprócz praktyki indywidualnych rekolekcji Synod przewiduje rekolekcje wspólne. I tak duchowni po pierwszym roku kapłaństwa są zobowiązani do uczestniczenia w rekolekcjach przeznaczonych wyłącznie dla nich.¹⁹ Z kolei kapłani po drugim, trzecim i czwartym roku kapłaństwa winni wziąć udział w zorganizowanych dla nich podczas wakacji rekolekcjach, połączonych z wykładami – „praktyka ta zastępuje rekolekcje roczne”²⁰.

W trosce o pogłębianie duchowości kapłańskiej Ustawodawca synodalny zwraca także uwagę na konieczność prowadzenia i rozwijania działalności ze strony diecezjalnego i dekanalnego ojca duchownego. Mianowani przez biskupa diecezjalnego mieliby posiadać ściśle określone kompetencje i program swej pracy.²¹

¹² Tamże, stat. 389 § 2, s. 189.

¹³ Tamże, stat. 397 § 3, s. 191.

¹⁴ *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 6, IV SDT, s. 289.

¹⁵ IV SDT, stat. 389 § 3, s. 189.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże, stat. 389 § 4, s. 190.

¹⁸ Tamże, stat. 502 § 2, s. 209.

¹⁹ Tamże, stat. 401 § 1, s. 191.

²⁰ Tamże, stat. 401 § 3, s. 191.

²¹ Tamże, stat. 397 § 1, 2, s. 191. Synod nie podaje konkretnych obowiązków ojców duchownych kapłanów. Ich ustalenie pozostawia na przyszłość kompetencji Biskupa Diecezjalnego.

Analizując postanowienia synodalne w zakresie stałej formacji duchowej kapłanów, łatwo zauważyć, że w dużej mierze pokrywają się one z zaleceniami zawartymi w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Synod wymienia wszystkie środki formacji duchowej, wskazane przez Kodeks, poczynając od wiernego i odpowiedzialnego spełniania podstawowych funkcji kapłańskich. W kilku przypadkach podaje bardziej konkretne normy. I tak Ustawodawca synodalny w odpowiedzi na kanon 276 § 2, n. 4 Kodeksu Prawa Kanonicznego, formułuje szczegółowe zasady dotyczące odbywania rekolekcji przez duchownych diecezji tarnowskiej. Nawiązując z kolei do kanonu 276 § 2, n. 4, Synod tarnowski podaje konkretne zalecenia związane z praktyką spowiedzi św. i z pobożnością maryjną.

W ustawach IV Synodu diecezji tarnowskiej znalazły się też normy odnoszące się do odbywania dni skupienia oraz dotyczące roli diecezjalnego i dekanalnego ojca duchownego.

II. POGŁĘBIANIE WIEDZY TEOLOGICZNO-PASTORALNEJ

Uwzględniając treść kanonu 279 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, IV Synod diecezji tarnowskiej formułuje konkretne wymagania odnoszące się do formacji intelektualnej kapłanów. Konieczność ustawicznego pogłębiania wiedzy teologiczno – pastoralnej wynika, zdaniem Prawodawcy synodalnego, z przepowiadania Ewangelii, będącego podstawową funkcją posługiwania kapłańskiego.²² A zatem i formacja intelektualna duchownych winna stać się ich podstawowym obowiązkiem.

W ramach tej formacji Synod zwraca uwagę zarówno na indywidualne – osobiste kształcenie się duchownych, jak i na zorganizowane formy dokształcania teologiczno – pastoralnego.

Pogłębianiu wiedzy teologicznej i pastoralnej winny służyć między innymi lektura książek i czasopism, pomocnych w działalności duszpasterskiej, a zwłaszcza w pełnieniu posługi słowa.²³ „Każdy kapłan powinien mieć bibliotekę zaopatrzoną przede wszystkim w Pismo św. i jego komentarze, dzieła Ojców Kościoła, żywoty Świętych, dokumenty Soboru Watykańskiego II, Kodeks Prawa Kanonicznego, Synod Diecezjalny, *Curranda*, niezbędne pomoce homiletyczne i katechetyczne, podręczniki z podstawowych dyscyplin teologicznych, niektóre katolickie wydawnictwa książkowe oraz najważniejsze

---

²² IV SDT, stat. 399, s. 191.

²³ Tamże, stat. 20 § 1, s. 75.

współczesne pisma teologiczno – pastoralne jak: *Ateneum Kapłańskie*, *Homo Dei*, *Przegląd Powszechny*, *Katecheta*, *L'Osservatore Romano* i inne”²⁴.

Oprócz pogłębiania wiedzy teologiczno – pastoralnej, Synod zachęca duchownych, by zapoznawali się i z innymi dziedzinami wiedzy, które mogą być przydatne w pracy duszpasterskiej.²⁵ Dostrzega ponadto możliwość podejmowania przez poszczególnych kapłanów, za zgodą biskupa diecezjalnego, studiów specjalistycznych na wydziałach i uczelniach katolickich.²⁶

Stałą i zorganizowaną formą kształcenia duchownych są, podkreśla Synod, kursy duszpasterskie. Mają one zakres ogólnodiecezjalny – do udziału w nich zobowiązani są wszyscy kapłani diecezjalni i zakonni, którzy pracują w duszpasterstwie na terenie diecezji.²⁷

Szczególną troską winni być objęci neoprezbiterzy. Dlatego też Synod nakazuje duchownym w pierwszym roku kapłaństwa uczestniczenie w okresowych spotkaniach z przełożonymi i profesorami Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie. Program tych spotkań powinien być ustalony i zatwierdzony przez Ordynariusza miejsca.²⁸

Synod zobowiązuje też kapłanów – katechetów do sumiennego i chętnego uczestniczenia w okresowych kursach, spotkaniach i dniach katechetycznych.²⁹ Kursy te mogą się odbywać albo w ramach kursów duszpasterskich, albo też osobno w poszczególnych rejonach czy dekanatach diecezji.³⁰ Za organizowanie i prowadzenie stałego dokształcania katechetów Synod czyni odpowiedzialnym Referat Katechetyczny Kurii Diecezjalnej.³¹ Do obowiązków tego Referatu ma też należeć dokształcanie metodyczne kapłanów pełniących funkcję wizytatorów dekanalnych.³²

Statuty synodalne przewidują też kursy i spotkania homiletyczne, które winny być organizowane przez istniejącą w diecezji Komisję Kaznodziejską. Mają one być przeznaczone tak dla wszystkich duchownych, ze szczególnym jednak uwzględnieniem prowadzących misje i rekolekcje parafialne.³³

Oprócz wymienionych wyżej kursów o charakterze teologiczno – pastoralnym Synod zwraca uwagę na ogólnopolskie kursy duszpasterskie i zachęca

²⁴ Tamże, stat. 406 § 1, s. 192. Synod zaznacza, iż godną pochwały jest też inicjatywa tworzenia bibliotek dekanalnych, przeznaczonych dla kapłanów pracujących w danym dekanacie. Tamże, stat. 406 § 2, s. 192.

²⁵ Tamże, stat. 405 § 2, s. 192.

²⁶ Tamże, stat. 404 § 2, s. 192.

²⁷ IV SDT, stat. 374 § 5; 400, s. 187.

²⁸ Tamże, stat. 401 § 1, s. 191.

²⁹ Tamże, stat. 24, n. 6, s. 76.

³⁰ Tamże, stat. 495, s. 207 – 208.

³¹ Tamże, stat. 43 § 2, s. 78.

³² Tamże, stat. 43 § 5, s. 78.

³³ Tamże, stat. 13, 14, n. 4, s. 73.

kapłanów diecezjalnych do uczestniczenia w nich. Zdaniem Prawodawcy synodalnego, do formacji pastoralnej kapłana może wiele wnieść mająca miejsce podczas takich kursów wymiana doświadczeń z kapłanami innych diecezji i z duchowieństwem zakonnym.³⁴

Kolejnym środkiem formacji intelektualnej, na jaki wskazuje IV Synod diecezji tarnowskiej to składanie egzaminów wikariuszowskich i kwalifikacyjnych.

Do egzaminów wikariuszowskich Synod zobowiązuje kapłanów po drugim, trzecim i czwartym roku kapłaństwa.³⁵

Z kolei egzaminami kwalifikacyjnymi na urząd proboszcza objęci są, zgodnie z postanowieniami Synodu, kapłani od 8 do 15 roku kapłaństwa.³⁶ Przedmiotem tych egzaminów mają być wcześniej ustalone zagadnienia z zakresu filozofii i teologii. Egzaminy te winny być poprzedzone trwającymi dwa tygodnie wykładami, organizowanymi w okresie letnich wakacji. Prawodawca zaznacza, że „ze względu na formację duszpasterską wikariusza, wskazane jest ażeby przed złożeniem egzaminu kwalifikacyjnego, przeszedł przez placówki o różnych profilach duszpasterskich”³⁷.

Od składania egzaminów wikariuszowskich i kwalifikacyjnych Synod zwalnia tych kapłanów, którzy uzyskali licencjat bądź doktorat z zakresu filozofii, teologii lub prawa kanonicznego. W innych przypadkach kapłani mogą uzyskać zwolnienie od egzaminu, jak zaznaczają uchwały synodalne, za wyłączną zgodą Ordynariusza miejsca.³⁸

Synod nie ogranicza formacji intelektualnej duchownych, polegającej na pogłębianiu wiedzy do środków wymienionych w statutach. Zachęca kapłanów, „aby korzystając chętnie z wypracowanych dotąd form doksztalcania, szukali zarazem nowych skutecznych sposobów pogłębiania wiedzy teologiczno – pastoralnej”³⁹.

Ustawy synodalne odnośnie do formacji intelektualnej duchownych idą więc śladami wskazanymi przez *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Synod tarnowski, podobnie jak Kodeks (kan. 279 § 1), akcentuje konieczność kontynuowania studiów i permanentnego doksztalcania ze strony kapłanów. Oprócz głównych źródeł wiedzy, jakimi są Objawienie i Magisterium Kościoła, na które wskazuje też Prawodawca kodeksowy, Synod wymienia cały szereg pozycji i pism teologicznych, które mogą być pomocne duchownym w ich intelektualnej formacji. Zachęca ponadto, podobnie jak to czyni Kodeks (kan. 279 § 3), do

---

³⁴ Tamże, stat. 405 § 1, s. 192.

³⁵ Tamże, stat. 401 § 2, s. 191.

³⁶ Tamże, stat. 402, s. 191 – 192.

³⁷ Tamże, stat. 355, s. 184.

³⁸ Tamże, stat. 403, s. 192.

³⁹ IV SDT, stat. 407, s. 192.

zainteresowania się tymi dziedzinami wiedzy, których znajomość jest pomocna w posłudze kapłańskiej. W odpowiedzi na polecenie zawarte w kanonie 279 § 2, Ustawodawca synodalny przekazuje konkretne zalecenia dotyczące udziału księży w kursach teologicznych, katechetycznych i homiletycznych. Synod konkretyzuje ogólne normy kodeksowe, odpowiadając na pytania kto, kiedy i w jakim wymiarze winien uczestniczyć w zorganizowanych formach doształcania. Również nakaz składania egzaminów wychodzi naprzeciw myśli Prawodawcy kodeksowego.

Poza egzaminami kwalifikacyjnymi, przewidzianymi w Kodeksie (kan. 521 § 3), Synod diecezji tarnowskiej ustanawia egzaminy wikariuszowskie dla duchownych z pierwszych lat kapłaństwa oraz podaje wymagania związane z organizacją i przedmiotem wymienionych egzaminów.

III. KONGREGACJE DEKANALNE

Kolejnym wyrazem troski Prawodawcy synodalnego o stałą formację kapłańską jest nakaz organizowania kongregacji dekanalnych. Są one, jak podkreśla Synod, „stałą formą doształcania teologiczno – pastoralnego”⁴⁰ oraz przejawem wspólnej działalności pasterskiej i odpowiedzialnej troski za owocność posługi kapłańskiej. Dają one bowiem kapłanom „okazję do pełniejszego poznania metod duszpasterskich i nauki Kościoła”⁴¹ poprzez wymianę doświadczeń duszpasterskich i organizowanych w ramach kongregacji prelekcji i konferencji. Ze względu na swój charakter kongregacje służą też budowaniu i pogłębianiu wspólnoty kapłańskiej.⁴²

IV Synod diecezji tarnowskiej zalecając organizację kongregacji dekanalnych raz na kwartał, nawiązuje do przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego, zawartych w kanonie 555 § 2 n. 1 nakazujących zwoływać co jakiś czas kongregacje dekanalne.⁴³ W razie potrzeby, jak stanowi dołączona do statutów synodalnych *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, może być zwołana kongregacja nadzwyczajna.⁴⁴ Poza tym, zgodnie z postanowieniami synodalnymi, kongregację dekanalną może zastąpić ogólnodiecezjalny kurs duszpasterski i kongregacja rejonowa, zwołana i zorganizowana przez Kurię Diecezjalną.⁴⁵

⁴⁰ Tamże, stat. 400, s. 191.

⁴¹ *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 1, w: IV SDT, s. 289.

⁴² IV SDT, stat. 410 § 3, s. 193.

⁴³ Tamże, stat. 374 § 1, s. 187.

⁴⁴ *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 2, w: IV SDT, s. 289.

⁴⁵ IV SDT, stat. 374 § 5, s. 187. *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 2, w: IV SDT, s. 289.

Odpowiedzialnym za organizację i przebieg kongregacji Synod czyni, idąc za wskazaniem Kodeksu, dziekana.⁴⁶

Do udziału w kongregacjach zobowiązuje, także w duchu *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, wszystkich kapłanów, w tym i zakonnych, pracujących w duszpasterstwie w określonym dekanacie. Ewentualna nieobecność winna być zgłoszona wcześniej i usprawiedliwiona u dziekana.⁴⁷ Nie zobowiązuje natomiast kapłanów przebywający na emeryturze bądź na urlopie zdrowotnym.⁴⁸

W jaki sposób kongregacje dekanalne winny być prowadzone, aby mogły spełnić wyznaczony im cel? O przebiegu kongregacji traktuje szczegółowo wspomniana wyżej *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*.⁴⁹ Uwagi w niej zawarte w dużym stopniu nawiązują do dotychczas obowiązujących w diecezji tarnowskiej zasad organizowania kongregacji dekanalnych.

I tak pierwsza część kongregacji winna mieć charakter duchowy. Kongregacja powinna się rozpocząć Mszą Świętą lub innym nabożeństwem połączonym z głoszeniem słowa Bożego. Po zakończeniu nabożeństwa winna nastąpić adoracja Najświętszego Sakramentu. Czas adoracji oprócz osobistej modlitwy, jak podkreśla *Instrukcja*, może być wykorzystany do przystąpienia do sakramentu pokuty.

Druga część kongregacji przewidziana jest jako teologiczno – pastoralna. Po zakończonym nabożeństwie kapłani powinni zebrać się w określonym miejscu – sali obrad. Tam, po sprawdzeniu obecności i odczytaniu przez notariusza protokołu z poprzedniej kongregacji, nastąpić winno wygłoszenie referatu, zgodnie z wyznaczonym wcześniej przez Kurię Diecezjalną tematem. Prelegentem może być kapłan poproszony przez Kurię albo przez dziekana.⁵⁰ Możliwe jest też wygłoszenie koreferatu. Natomiast konieczna jest dyskusja, „rzeczowa i poważna”,⁵¹ wśród obecnych kapłanów na tematy związane z referatem.

Kolejna część kongregacji powinna być poświęcona bieżącym problemom i sprawom duszpasterskim. Kongregację winna zakończyć wspólna modlitwa za zmarłych kapłanów.

Z przebiegu kongregacji powinien być sporządzony przez notariusza dekanalnego w trzech egzemplarzach protokołów.⁵² Jeden należy włączyć do akt dziekańskich, drugi przekazać do Kurii Diecezjalnej w ciągu miesiąca od

---

⁴⁶ IV SDT, stat. 374 § 1, s. 187. *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 1, w: IV SDT, s. 289.

⁴⁷ IV SDT, stat. 374 § 2, s. 187. *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 1, w: IV SDT, s. 289.

⁴⁸ IV SDT, stat. 374 § 3, s. 187.

⁴⁹ *Instrukcja o kongregacjach dekanalnych*, 6 – 10, w: IV SDT, s. 289 – 289.

⁵⁰ Tamże, 3, s. 289.

⁵¹ Tamże, 7, s. 289.

⁵² IV SDT, stat. 374 § 4, s. 187.

odbycia kongregacji, a trzeci pozostawić notariuszowi. W protokole winny się znaleźć data i miejsce kongregacji, liczba kapłanów zobowiązanych do uczestniczenia w kongregacji, liczba i wykaz imienny nieobecnych, z podaniem motywów nieobecności, streszczenie referatu i ewentualnego koreferatu, podjęte ustalenia i wnioski oraz podpisy dziekana i notariusza.

Zalecenia synodalne na temat organizacji i przebiegu kongregacji dekanalnych w diecezji tarnowskiej wychodzą naprzeciw postanowieniom *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, który wśród różnych środków formacji duszpasterskiej wymienia spotkania duszpasterskie (kan. 279 § 2), w tym kongregacje dekanalne (kan. 555 § 2 n. 1).

IV. WSPÓLNOTOWA PRÓBA ZABEZPIECZENIA STAŁEJ FORMACJI KAPŁAŃSKIEJ – *CARITAS SACERDOTALIS*

IV Synod diecezji tarnowskiej przejął długą tradycję diecezjalną, nakazując kapłanom, by łączyli się w stowarzyszenie, zwane od dawna *Caritas Sacerdotalis*. Stowarzyszenie to miało niejako zagwarantować duchownym warunki do pełnienia kapłańskiej posługi, w tym formacji stałej, zwłaszcza w sytuacjach trudnych dla któregoś z duchownych.

Na mocy statutów *Caritas Sacerdotalis* do stowarzyszenia tego przynależą wszyscy kapłani diecezjalni od momentu święceń kapłańskich aż do końca życia.⁵³

Jego głównym celem jest „troska o pielęgnowanie świętości kapłańskiej a także rozwój wzajemnej czynności”⁵⁴ poprzez zapewnienie każdemu kapłanowi znajdującemu się w jakiegokolwiek duchowej czy materialnej potrzebie pomocy.

Pomoc duchowa ma się wyrażać we wzajemnej modlitwie kapłanów za siebie, zwłaszcza w pierwsze czwartki miesiąca, we wzajemnych spotkaniach i odwiedzinach, głównie starszych i chorych kapłanów.⁵⁵ Szczególne znaczenie przypisuje Prawodawca synodalny pamięci o zmarłych kapłanach. Zaleca duchownym udział w pogrzebach współbraci, odprawienie Mszy Świętej za każdego zmarłego kapłana, troskę o groby zmarłych księży i częstą modlitwę za nich.⁵⁶

Pomoc materialna z kolei ma polegać na składaniu określonych przez biskupa rocznych składek.⁵⁷ Do tych ofiar zobowiązani są wszyscy kapłani z

⁵³ Statut „*Caritas Sacerdotalis*”, art. 1, IV SDT, s. 300.

⁵⁴ IV SDT, stat. 414 § 1, s. 193.

⁵⁵ Statut „*Caritas Sacerdotalis*”, art. 4, n. 3, IV SDT, s. 301.

⁵⁶ IV SDT, stat. 415 § 1, s. 194.

⁵⁷ Tamże, stat. 414 § 2, s. 193. Statut „*Caritas Sacerdotalis*”, art. 6 – 7, IV SDT, s. 301. *Caritas Sacerdotalis* zajmowała się wówczas wypłatą kapłańskich emerytur, rent i zasiłków, ponieważ były to czasy, gdy duchowni nie byli jeszcze ubezpieczeni przez państwo.

wyjątkiem księży emerytów, przebywających na urlopie zdrowotnym, studiujących na wyższych uczelniach, ubezpieczonych w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych oraz duchownych zwolnionych przez Zarząd *Caritas Sacerdotalis*.

Kierownictwo całokształtem działalności stowarzyszenia statuty powierzają Zarządowi, w którego skład wchodzi: wikariusz generalny – jako przewodniczący, przedstawiciele Rady Kapłańskiej, Kurii Diecezjalnej, Seminarium Duchownego, dziekanów, proboszczów, wikariuszów i księży emerytów.⁵⁸ Do ścisłej współpracy z Zarządem zobowiązano wiecedziekanów, którzy powinni otoczyć szczególnym zainteresowaniem i troską kapłanów kondekanalnych. Do ich obowiązków należy między innymi wspierać starszych i chorych kapłanów, pobierać składki na cele stowarzyszenia oraz wypłacać kapłanom emerytury lub zasiłki.⁵⁹

Polecenie łączenia się kapłanów diecezji tarnowskiej w ramach stowarzyszenia „*Caritas Sacerdotalis*” to kolejny dowód recepcji w Kościele lokalnym Prawa Kościoła Powszechnego. Albowiem, jak stanowi kanon 278 Kodeksu, kapłani diecezjalni winni należeć do stowarzyszeń duchownych, celem między innymi nawiązania i pogłębiania wzajemnych więzi oraz świadczenia sobie pomocy, a statuty takich stowarzyszeń winny być zatwierdzone przez kompetentną władzę.

ZAKOŃCZENIE

Analiza statutów IV Synodu diecezji tarnowskiej potwierdza, iż postanowienia Kodeksu Prawa Kanonicznego na temat stałej formacji kapłańskiej spotkały się z żywym rezonansem w Kościele tarnowskim. Świadczą o tym liczne postanowienia, mające na celu duchowy, intelektualny i pastoralny rozwój duchowieństwa diecezji tarnowskiej. Wszystkie te zalecenia wynikały z celu, jaki przyświecał synodalnemu Prawodawcy, wyrażonemu wprost przez Biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza w przemówieniu na rozpoczęcie jednej z sesji synodalnej: „Synod pragnie takiego kapłana, który by mógł powtarzać za św. Pawłem: «Już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus» (Ga 2,20). Oby w każdym kapłanie tarnowskim można było powiedzieć, że «on już nie istnieje więcej, bo istnieje w nim Chrystus». (...) Oby IV Synod Diecezji Tarnowskiej sprawił, że jego kapłani jeszcze bardziej będą nieść ludowi Bożemu światło Chrystusowe, zarówno przez posługę sakramentalną jak i osobistą świętość”⁶⁰.

---

⁵⁸ Statut „*Caritas Sacerdotalis*”, art. 2, n. 1, IV SDT, s. 300.

⁵⁹ IV SDT, stat. 379 § 1, 2, s. 188. Statut „*Caritas Sacerdotalis*”, art. 4, n. 1 – 2, IV SDT, s. 301.

⁶⁰ J. A b l e w i c z, *Przemówienie Biskupa Jerzego Ablewicza na rozpoczęcie V Zwyczajnej Sesji Plenarnej*, art. cyt., s. 31 – 32.

Życzenia te, niezależnie od okoliczności i czasu, zawsze pozostają aktualne. Aktualność synodalnych postanowień uzmysławiamy sobie z jeszcze większym przekonaniem w obecnych czasach, kiedy temat permanentnej formacji duchownych stał się bardzo często przywoływanym i poruszonym, zarówno na forum Kościoła w Polsce, jak i na forum Kościoła tarnowskiego.⁶¹

DIE STÄNDIGE FORMIERUNG DER PRIESTER IM LICHT DER IV SYNODE DER DIÖZESE TARNÓW

Z u s a m m e n f a s s u n g

In der vorliegenden Bearbeitung haben wir eine der grundlegenden mit der Seelsorge zusammenhängenden Fragen behandelt, die den Mittelpunkt und Gegenstand der Analyse der 4. Synode der Diözese Tarnów in den Jahren 1982 – 1986 bildete. Es handelt sich nämlich um die ständige Formierung der Priester. Wir sprechen über das für die Seelsorge grundlegende Thema, weil sich das Bild und die Früchte der seelsorgerischen Tätigkeit auf die geistige, intellektuelle und pastorale Formierung der Seelsorger selbst zurückführen lassen. In dem Artikel haben wir die Analyse der für uns interessanten Frage unter einem rein geistlichen kanonischen Aspekt vorgenommen. Die ganze Reihe der synodalen Anordnungen wurde von uns in vier thematische Gruppen angeordnet: Streben nach Heiligkeit, Vertiefen des theologisch-pastoralen Wissens, Dekanat-Kongregationen, „*Caritas sacerdotalis*”.

Die Beschlüsse der Synode bestimmen weiterhin die Richtlinien der Formierungstätigkeit für Geistliche und für Personen, die für die Formierung der Priester auf der Ebene einer Diözese verantwortlich sind. Wir werden heutzutage die Aktualität der synodalen Beschlüsse mit noch größerer Überzeugung gewahr, weil das Thema der permanenten Formierung der Priester sehr oft zur Sprache gebracht und erörtert wird, sowohl im Forum der Kirche in Polen, als auch im Forum der Kirche in Tarnów.

---

⁶¹ Por. W. S k w o r c, *Ut Christus formetur in vobis. Formacja kapłanów diecezji tarnowskiej*, Biblos, Tarnów 1999; II P o l s k i S y n o d P l e n a r n y, *Kapłaństwo i życie konsekrowane jako wspólnota życia i posługi z Chrystusem*, Pallottinum, Poznań 2001, s. 159-188; Sekcja Stałej Formacji Kapłańskiej przy Konferencji Episkopatu Polski, „Formatio Permanens” 1 (2001).